

A kereskedelmi televíziók megjelenése a magyarországi műsorkínálatban nemcsak mennyiségi, hanem minőségi változásokat is eredményezett. Az olyan klasszikus műsortípusok mellett, mint például a filmek, hírek, vetélkedők és egyéb drámai vagy zenés szórakoztató műsorok - amelyek a közönség számára a televíziózás korai szakaszától kezdve jól ismertek - rohamos gyorsasággal tűntek fel merőben újszerű koncepción alapuló, elsősorban a nézők szórakoztatását szolgáló műfajok. Az angol szóval tabloid-television-nek is nevezett újszerű populáris kultúrának a megnyilvánulása az USA-ban a '80-as évek közepén illetve a '90-es évek elején vált közkezdveltté. A tabloidokat mindenekelőtt erős valóság- és hétköznapiság iránti orientáció (talk-show-k, bizonyos szappanoperák, valóság-show-k), valamint a közönség érdeklődésére számot tartó információk szórakoztató formában való prezentálása jellemzi. Az új televíziós formátum tulajdonképpen három műsortípust, az eredetileg látványos baleseteket és mentéseket rekonstruált formában bemutató reality tv-t, a téma-orientált talk-show-kat, valamint a hagyományos információs magazinokkal szemben a tájékoztatás szórakoztató formáját, a bulvár-magazinokat foglalja magába.¹ Jelen vizsgálat középpontjában ez utóbbi áll, amelyet az angol kifejezéssel élve - az information és entertainment szavak összevonásával - infotainmentként is szoktak emlegetni. Maga a jelenség egyáltalán nem új keletű, hiszen az infotainmentet leginkább a bulvár újságírással rokonítják, amelyet a nyomtatott sajtó régóta ismer, sőt, bizonyos formái, mint a sztárokról és egyéb híres személyekről szóló „kis színesek” a televízióban már a '70-es években is megtalálhatók voltak. Császi szerint „az utóbbi évtized legfontosabb fejleménye éppen ezeknek a kis színeseknek nevezett híradásoknak, a tabloidoknak látványos előretörése volt a televízióban. Az történt, hogy a hírek mindinkább szórakoztató műsorokká alakultak, a korábban magánjellegűnek tekintett ügyek pedig közérdeklődésre számot tartó hírértékre tettek szert.”²

A klasszikus információs magazinokkal ellentétben, amelyekben a tényfeltáró újságírás a vélt vagy valós szociális problémákra, illetve politikai ügyekre, botrányokra fókuszál, vagy akár a kulturális műsorokkal szemben, amelyekben általában a magas kultúra eseményei, szereplői kapnak helyet, a bulvár magazinok témaválasztására inkább az olyan hétköznapi szenzációk jellemzőek, mint a bűnesetek, balesetek, emberi tragédiák, a hírességekről szóló botránykrónikák, szex, erőszak és a pénz. „Ha különleges eseményekről szólnak, akkor azoknak nem híres emberek a főszereplői, hanem mindennapi emberek, ha pedig híres emberekről szólnak, akkor azoknak nem a nagy tetteit, hanem mindennapi életét,

¹ Lásd: Tabloid television. <http://www.museum.tv/archives/etv/T/htmlIT/tabloidtelev/tabloidtelev.htm>

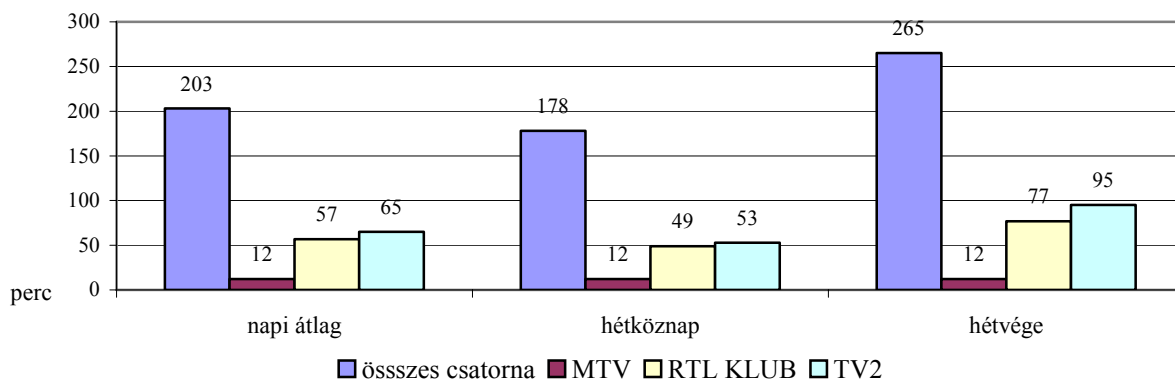
² Császi Lajos: A média rítusai. Budapest, 2002. 103. o.

vagy éppenséggel botránnyait tárgyalják” – írja Császi A média rítusai című könyvében.³ A klasszikus és bulvár újságírás között alapvető különbségként fogalmazható meg továbbá az, hogy az objektivitás helyett a szenzáció, a távolságtartás helyett az azonosulás, az érvelés helyett a sokkolás, az információ helyett pedig a szórakoztatás kerül előtérbe.⁴

A gyermekek és a bulvárműsorok⁵

2003-ban a 4-17 év közötti gyermekek naponta átlagosan 203 percet – hétköznap 178 percet, hétvégén ennél jóval több időt, 265 percet - töltöttek a televízió előtt⁶ (**1. ábra**), és figyelmüket elsősorban a két nagy kereskedelmi csatornára irányították (TV2 65 perc, RTL Klub 57 perc). Az MTV adásait naponta átlagosan 12 percig követték figyelemmel, melytől nem sokkal maradt el a Minimax (10 perc).

1. ábra: Az egy főre jutó napi nézett idő a 4-17 évesek körében (percben)

Amennyiben a kiskorúak napi tévézési aktivitását vizsgáljuk (**2. ábra**), szembetűnő, hogy az – elsősorban hétvégén – a reggeli órákban (7 és 10 óra között) élénk, majd késő délutántól (17 órától) folyamatosan erősödik, míg a főműsoridőben éri el a csúcspontját. Ennek megfelelően a korosztály – a felnőtt népességhez hasonlóan – 18 és 22 óra között tévézik a legintenzívebben. A két demográfiai csoportot leíró görbe – a hétfégi délelőtti időszakot kivéve – a nap folyamán párhuzamosan halad, amelyből arra következtethetünk,

³ Császi, 106. o.

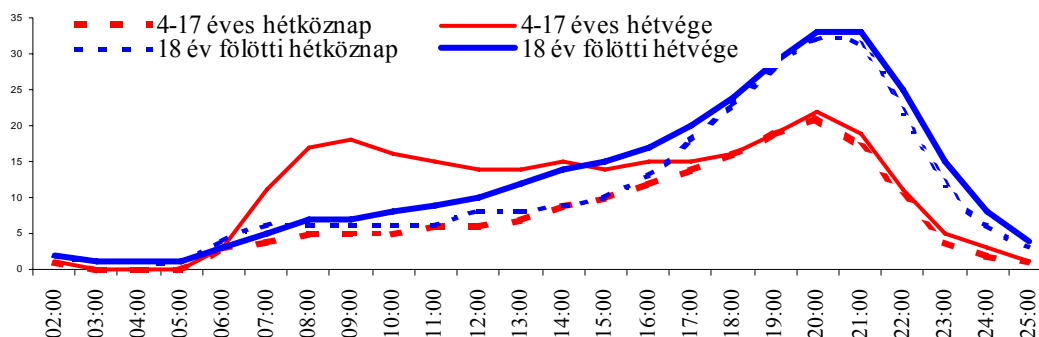
⁴ Császi, 118. o.

⁵ Az AGB Hungary Kft. adatai alapján

⁶ A nézett időbe a videózással töltött perceket is beleszámoltuk, a kiskorúak ez irányú tevékenysége napi szinten átlagosan 15 percet tett ki.

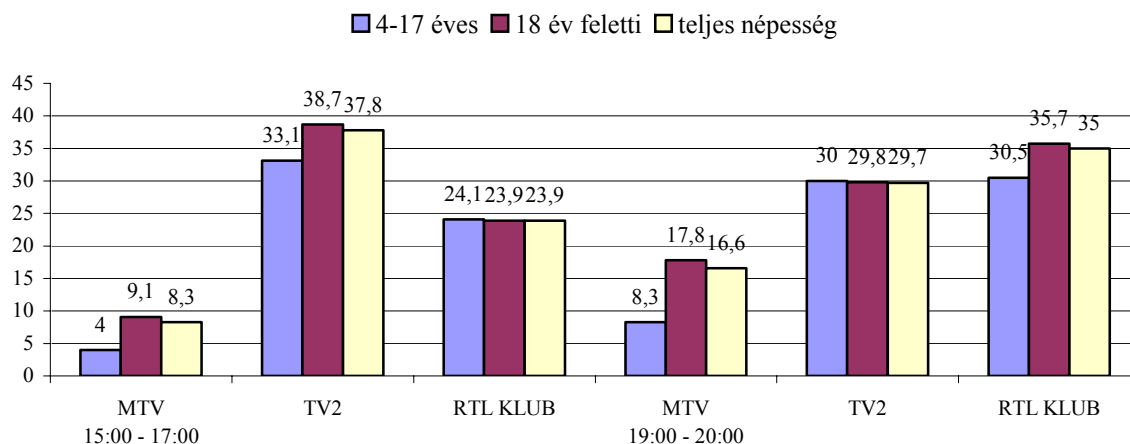
hogy a gyermekek médiafogyasztási szokása nem sokban különbözik a felnőtt lakosától, figyelmük alapvetően ugyanazon műsorszámokra irányul.

2. ábra: Az egy főre jutó napi nézett idő (óránként, percben)

A bulvárműsorok a kiskorúak körében is magas nézettségi mutatóval bíró kora délutáni, kora esti időpontokban kerülnek bemutatásra. Ezen időszakok közönségarányát görcső alá véve elmondható, hogy a kiskorúak részesedése nem marad el sem a teljes népességhez, sem a felnőtt lakoshoz képest (**3. ábra**).

3. ábra: A 4-17 évesek közönségaránya az egyes időszakokban

A következőkben a vizsgálat mintájában szereplő bulvárműsorok éves nézettségi mutatóit ismertetjük. A legalacsonyabb mutatókkal az Elsőkézből című műsor rendelkezik – 15-17 óra közötti sugárzási időponttal –, nézettsége a vizsgált korosztály körében 14 ezer fő (0,9%). A műorból legalább egy percet látott kiskorúak aránya 2,2 százalék, és így messze elmarad a vizsgálatban szereplő többi bulvárműsörtől. A Találkozások sztármagazint – a késő esti sugárzási időpont ellenére - több gyermek követi figyelemmel, 2003-ban átlagosan a célcsoport 1,5 százaléka látta a műsort (25 ezer fő). A kiskorúak számára vonzóbb volt a 19

óra után adásba kerülő Aktív és Fókusz, ezeknél a 4-17 évesek affinitási indexe⁷ magasabb értéket mutatott (AFF IDX: Elsőkézből: 38, Találkozások: 44, Fókusz: 52, Aktív: 64). Az azonos időben adásba kerülő bulvármagazinok versenyében - a gyermekközönség körében - az Aktív vitte el a pálmát. A 2003. évi adatokat alapul véve elmondható, hogy az Aktív ideje alatt a televíziót néző 4-17 évesek majdnem harmada (29,3%) az adott műsort választotta, ami közel 160 ezer 18 év alatti személyt jelentett (9,3%). A közönségarány alapján mindössze másfél százalékkal (27,7%) maradt el a Fókusz c. közéleti magazin, melynek adásait átlagosan 150 ezer kiskorú látta (8,6%).

Amennyiben a bulvárműsorok nézettségi adatait és a kiskorúak tévénezési szokásait összefüggéseiben vizsgáljuk, megállapítható, hogy figyelmük az esti filmek mellett elsősorban a kora esti bulvármagazinokra irányult, hiszen a 19-20 óra közötti időszámban tíz kiskorúból hat (SHR: 60,5%) a TV2 és az RTL Klub műsorait követte, és közel ugyanennyien szentelték figyelmüket ezen televíziók bulvárműsorainak (SHR: 57%).

2003-ban célcsoportunk (4-17 évesek) legnézettebb műsorai a családi filmek, a vígjátékok és – az elsősorban a felnőtt közönség számára készült – szórakoztató kabaréműsorok (Sas-taps, Irigy Hónaljmirigy-show) mellett a bulvármagazinok voltak. Így kerülhetett a ranglista tizenkettedik helyére az Aktív, a huszadikra pedig a konkurens közéleti műsor, a Fókusz.

A kutatás metodikája

Kutatásunk elsődleges célja az ún. bulvármagazinok témastruktúrájának meghatározása volt, de emellett felmerült a kérdés: a magazinok témaorientációja, valamint feldolgozásuk módja és prezentációja mennyiben problematikus a kiskorúak védelme szempontjából.

A vizsgálat három országos földi terjesztésű csatorna, az MTV1, a TV2 és az RTL Klub 2003. szeptember 15. és október 12. között sugárzott bulvárműsoraira terjedt ki. A kiválasztott időszakban négy, egyértelműen bulvármagazinként beazonosítható műsorszám került vetítésre. A földi sugárzású közszolgálati csatorna az Elsőkézből című szórakoztató magazinműsorát hetente egyszer, vasárnaponként délután tűzi műsorára. Az RTL Klub ezzel szemben két bulvármagazinnal is „dicsekedhet”. A Találkozások minden hétköznap egy reggeli és egy éjszakai kiadással jelentkezik. Miután a témák gyakorta átfedik egymást, csak a

⁷ AFF (Affinity)-célcsoportok affinitása. A program közönségprofilját jellemző adat, mely azt fejezi ki, hogy az

sztármagazin nézettebb éjszakai kiadása került a mintánkba. Az éjszakai verzió mellett szólt az is, hogy míg a reggeli megjelenést minden korosztály számára ajánlották, addig a késői összeállítást a műsorszolgáltató – hasonlóan a többi vizsgált műsorszámhoz - a II. kategóriába sorolta. A Fókusz, az RTL Klub „közszolgálati magazinját”, a csatorna indulása óta láthatják a nézők minden hétköznap főműsoridőben. Végül a TV2 magazinja, az Aktív - a Fókusz konkurens - hetente ötször, hétfőtől péntekig, ugyancsak főműsoridőben jelentkezik. A mintánkban szereplő négy bulvármagazin teljes időtartama meghaladta a 24 műsorórát.

A vizsgálat eredményei

Elemzési egységként a szegmenst határoztuk meg, vagyis a műsorszámokon belül egyértelműen elhatárolható híregységeket. Ez lehetett csupán pár másodperces rövid hír, de filmbejátszást és interjút egyaránt tartalmazó híryanag is. Ilyen módon összesen 496 önálló szegmenst sikerült elkülöníteni a 64 műsorszámban. A szegmensek száma műsorszámonként erősen megoszlott, négytől 15 szegmensig terjedt. Az átlagokat tekintve, igencsak eltérő kép mutatkozott. Az Elsőkézből című műsorszám például kétszer annyi különálló hírt tartalmazott, mint a Találkozások, ugyanakkor a szegmensek átlagos hosszában minimális volt a különbség, vagyis a műsorszámok közötti tematikai rokonság - úgy tűnik - a tudósítások hosszára is kihat (**1. táblázat**). A két információs magazin ezzel szemben egymástól is erősen eltér. Míg az Aktív több rövidebb hírt szerkeszt a műsorba, addig a Fókusz tudósításainak leghosszabb átlagos időtartamával tűnik ki.

1. táblázat: A vizsgálat mintája

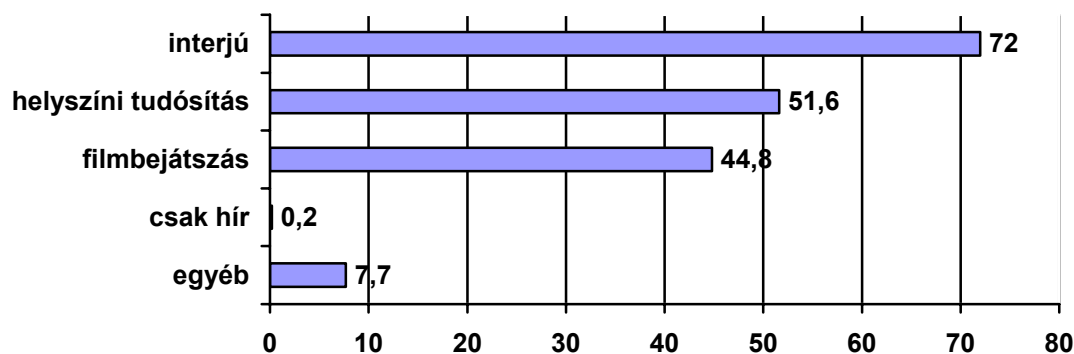
	Elsőkézből	Aktív	Találkozások (este)	Fókusz	Összesen
Műsorszám (db)	4	20	20	20	64
Szegmens (db)	53	196	111	136	496
Műsorszám/szegmens (db)	13	10	6	7	8
Hossz (sec)	5291	29.222	11.432	31.387	77.332
A műsorszám átlagos hossza	22 perc	25 perc	10 perc	26 perc	
Hossz/szegmens	100	149	103	231	156

A bulvárműsorok képi megjelenítését illetően egyértelműen megállapítható, hogy a vizuális illusztráció kiemelkedő jelentőségű. Mindössze egy esetben fordult elő, hogy képek

adott célcsoport a műsor közönségében jobban vagy kevésbé van képviselve, mint a teljes mintában.

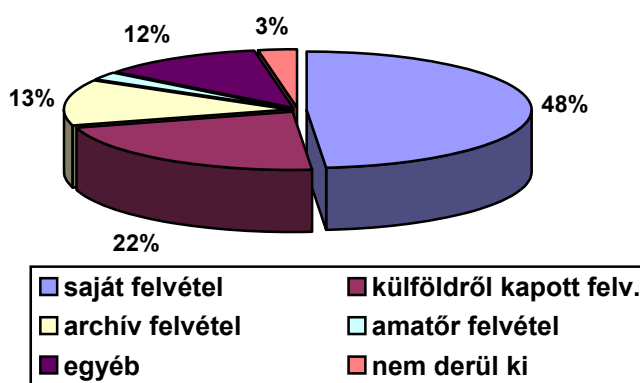
vagy képsorok nem illusztrálták az elmondottakat. Amint azt a **4. ábra** is szemlélteti, a felhasznált képanyag leginkább helyszíni tudósításokból és interjúkból tevődött össze.

4. ábra: Az egyes prezentáció-típusok előfordulásának gyakorisága (százalék)

A helyszíni tudósítások és interjúk különösen gyakori előfordulásából adódóan a saját felvételek aránya is jelentős mértékű. Az összes képi megjelenítéshez mérten, a stáb által készítették megközelítik az 50 százalékot, vagyis minden második képanyag saját felvétel volt (**5. ábra**).

5. ábra: A képanyagok megoszlása a felvétel készítője szerint

A bulvárműsorokra jellemző rekonstrukciók a vártnál ritkábban voltak láthatók: teljes mértékben hiányoztak az elsősorban a sztárok életét középpontba állító műsorszámokból, a másik két magazinban pedig arányuk 8-9 százalék volt. A szegmensek túlnyomó része hazai témával foglalkozott. A négy vizsgált műsorszámból csupán az Elsőkézből című magazinban fordultak elő többségében tengerentúli híradások. A Magyarországhoz kapcsolható eseményeken belül leginkább budapesti hírekkel találkozhattunk.

A vizsgált időszakban a bulvármagazinok a különböző témák meglehetősen széles spektrumát kínálták. A témaválaszték előzetes meghatározásakor Kruger tartalmi kategóriarendszerét vettük alapul.⁸ A 43 témát tartalmazó lista a kódolás alatt további tárgyszavakkal bővült, így összesen 50 kategória került rögzítésre. A kiértékelésnél azonban kénytelenek voltunk több kategóriát összevonni ahhoz, hogy az adatok elemezhetőek legyenek. Ilyen módon 12 fő kategóriát hoztunk létre (**2. táblázat**). Amint az a táblázatból kitűnik, az ún. klasszikus kemény hírek (politika, gazdaság) igen kevésbé voltak jelen a műsorok témaválasztásában, miközben a teljes mintában a human interest összeállítások fordultak elő a legnagyobb arányban, mint a szórakoztatóipar hírességeivel kapcsolatos pletykák, életmód, asztrológia, ezoteria, show-business - vagyis a bulvár témák kifejezetten soft típusai. Bár ezek a témák mind a négy műsorszámban fellelhetők voltak, az egyes műsorszámok erősen eltérő arányban tartalmazták ezeket: míg az Aktív illetve a Fókusz adásain belüli hányad 60 vs. 25 százalék volt, addig az Elsőkézből és a Találkozások esetében 93 vs. 86 százalék. Tekintettel a rendkívül magas arányra megállapítható, hogy e két utóbbi műsorszám erős monotematikus jelleggel bír. Ez nem meglepő, hiszen az Elsőkézből és a Találkozások című műsorszámok valójában sztármagazinok. A formátum lényege azon alapszik, hogy - állítólag - megmutatja a sztárok privát arcát, feltárja a magánéletüket, s ezáltal közelebb viszi őket a közönség hétköznapi valóságához. Kitüntetett szereppel bírnak ebben a hírességek szerelmi ügyei, az esküvők és terhességek (13%), a szabadidő eltöltése, kedvenc hobbi (14%), vagy egyáltalán a mindennapi életük, otthonuk, családjuk stb. (12%).⁹ Gyakorta használják a sztárok ezeket a műsorokat önpromócióra, a baráti társalgás keretében egyúttal említésre kerülnek új filmek, sorozatok, színházi fellépések, lemezek, vagy könyvek (11%). A másik két információs magazin témaorientációja ellenben szögesen eltér az előbb említettektől. Bár itt is meghatározó szerepet játszanak a human interest témák, de messze nem olyan mértékben, mint a sztármagazinoknál. A könnyű szórakoztatás céljából a témák jelentős hányadát képezik a furcsa hobbyk, sport, autók, extrém sportok, utazás, kaland, valamint a házi kedvencek történetei. Az Aktív szegmenseinek 29 százaléka, a Fókusz híreinek pedig 43 százaléka foglalkozott ezekkel a témákkal. Ha a témák megjelenítésének arányait rangsoroljuk, akkor a két információs magazinban a harmadik helyet az ún. kemény bulvár hírek, mint a balesetek, katasztrófák, bűncselekmények, öngyilkosságok, halálesetek. foglalják el. A Fókusz szegmenseinek egynegyedében szerepeltek ilyen típusú események, vagyis a vizsgált

⁸ Udo Michael Kruger: Inhaltsprofile öffentlich-rechtlicher und privater Hauptprogramme im Vergleich. *Media Perspektiven*. 2002/10. 512-530. o.

⁹ A kódolásnál két téma kerülhetett rögzítésre, így a human interest témák kapcsán megnevezésre kerülhetett egy másik téma is. A második téma megoszlásának adatai kerültek a zárójelbe.

műsorok témaorientációját tekintve a tragikus, megrázó riportok és tudósítások beszerkesztésével leginkább a Fókusz tűnt ki. Végül érdemes megemlíteni a vizsgált műsorszámok közötti különbségeket az erotikus/szexuális tartalmakat illetően. Bár mindegyik műsorban előfordult a nemiséggel kapcsolatos téma, de míg a vasárnap délutáni sztármagazinban minimális szinten jelent meg az erotika, addig a három másik magazinban előfordulása 5-6 százalék körül mozgott. Ennek ellenére elmondható, hogy a témák összességében a szex a vizsgált műsorszámokban inkább alárendelt szerepet játszott.

2. táblázat: A témák megoszlása a műsorszámok szerint (*)

	Elsőkézből n=53	Aktív n=196	Találkozások (este) n=111	Fókusz n=136	Összesen n=496
Politika /Gazdaság / Társadalom /Igazságszolgáltatás	1 1,9 %	15 7,6%	6 5,4%	10 7,4%	32 6,5%
Kultúra /Tudomány / Vallás /Természet / Állatvilág /Környezet	10 18,9%	28 14,3%	18 16,2%	29 21,3%	85 17,1%
Szociális témák (Egészségügy / Betegségek / Fogyatékoság /Segélyezés)	2 3,8%	24 12,2%	9 8,1%	15 11%	50 10,1%
Szabadidő /Sport /Közlekedés / Jármű / Verseny / Kaland	5 9,4%	57 29,1%	22 19,8%	59 43,3%	143 28,2%
Mindennapi élet / Otthon / Család / Nevelés / Hivatás / Karrier	6 11,3%	20 10,2%	13 11,7%	15 11%	54 10,9%
Human Interest / Show-business	49 92,5%	117 59,7%	95 85,6%	34 25%	295 59,5%
Baleset / Súlyos bűntény / Öngyilkosság /Halál	3 5,7%	31 15,8%	8 7,2%	34 25%	76 15,3%
Hétköznapi konfliktus / társas kapcsolatok konfliktusa	3 5,7%	9 4,6%	10 9%	7 5,1%	29 5,8%
Ünnep /Fesztivál /Kitüntetés	2 3,8%	10 5,1%	8 7,2%	8 5,9%	28 5,6%
Erotika /Szex	1 1,9%	12 6,1%	6 5,4%	7 5,1%	26 5,2%
Szerelem /Esküvő / Terhesség	10 18,9%	13 6,6%	13 11,7%	6 4,4%	42 8,5%
Egyéb	0	0	0	3 2,2%	3 0,6%

*(a százalékok összege több mint 100%, miután szegmensenként két témát lehetett megjelölni)

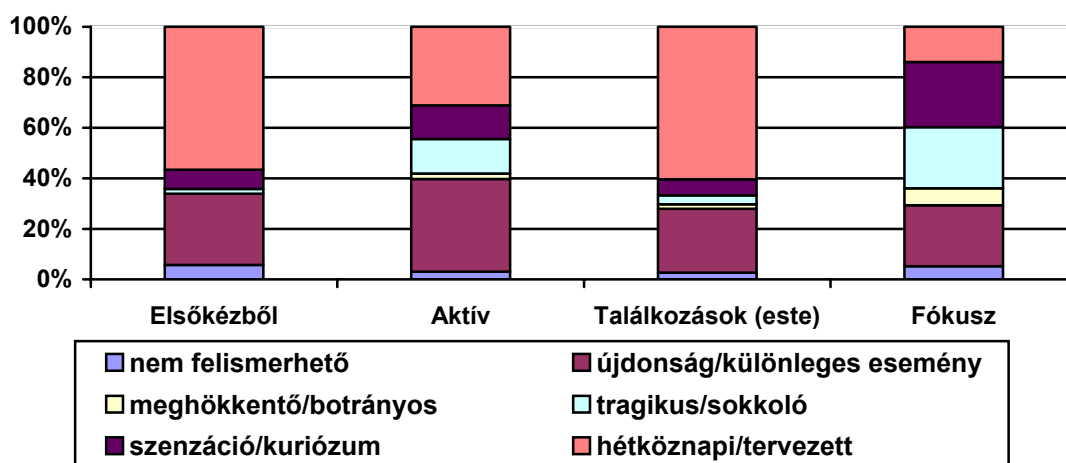
A témastruktúra vizsgálata mellett arra is kíváncsiak voltunk, hogy a tárgyaltak miként kerültek bemutatásra. A műsoregységek mindössze hét százalékában jelent meg valamilyen kifejezetten pozitívnak mondható tartalom. Ezzel szemben 27 százalékuk foglalkozott a

hétköznapi élet zavaival, problémáival, konfliktusaival, vagy általában véve negatív eseményekkel. Az egységek kétharmada nem volt egyértelműen meghatározható a pozitív-negatív dimenzió mentén. Amennyiben a hír mégis valamilyen konfliktushelyzetet, problémát vázolt, arra is kíváncsiak voltunk, hogy előfordultak-e ezzel kapcsolatos megoldások. Az eredmények azt mutatják, hogy - bár az ilyen típusú műsorszámok szívesen mutatnak meg a nézőknek problémás helyzeteket (az Aktív és a Fókusz szegmenseinek 29-30 százaléka volt ide sorolható) - a lehetséges megoldások felvetése nem mindig jelenik meg. A valamilyen negatív eseménnyel foglalkozó szegmensek közül tízből négyben nem sikerült felismerni, illetve egyáltalán nem volt semmilyen pozitív példa vagy javaslat. Ha volt valamilyen megoldás, azt leginkább az antiszociális viselkedés elítélése jelentette, erre volt példa a szóban forgó esetek 45 százaléka. Valamilyen mintaadó proszociális magatartás ennél ritkábban, a konfliktustartalmú szegmensek 30 százalékában ábrázolódt, miközben a konstruktív megoldások explicit felvetése 20 százalékukban jelent meg.

A szegmensek jelentősebb hányadára (45%) a könnyed stílus volt jellemző, de nem sokkal maradtak el ettől a komolyabb hangvételő (36%) összeállítások sem. Kisebb mértékben fordultak elő ironikus/morbid (13%) tónusú szegmensek és csak öt százalékuk volt humoros. Miközben a két monotematikus műsorszám (Elsőkézből 68%, Találkozások 51%) és az Aktív (51%) inkább egy könnyedebb hangvételt ütött meg, a Fókuszban jelenítették meg leggyakrabban komolyabb hangszínből az eseményeket (52%).

Az eredmények szerint erősen eltértek az eseménytípusok ábrázolását illetően a műsorszámok. Miközben az Elsőkézből és a Találkozások túlnyomórészt hétköznapi vagy tervezett, rutinszerű eseményekről tudósítottak, és amelyeknek érdekessége elsősorban abban rejlett, hogy ezek a hírek sztárokhoz kötődtek, addig a másik két műsorszámnál (Aktív, Fókusz) sokkal inkább megoszlottak a jellegek (**6. ábra**). Az Aktív szegmenseinek 37 százalékában valamilyen újdonság, különleges esemény került tematizálásra, és csak ritkábban fordultak elő a bulvárra tipikusan jellemző szenzáció/kuriózum vagy tragikus/sokkoló tartalmak. Ugyanakkor a Fókusz mintába került szegmenseinek fele ez utóbbi két kategóriába volt sorolható.

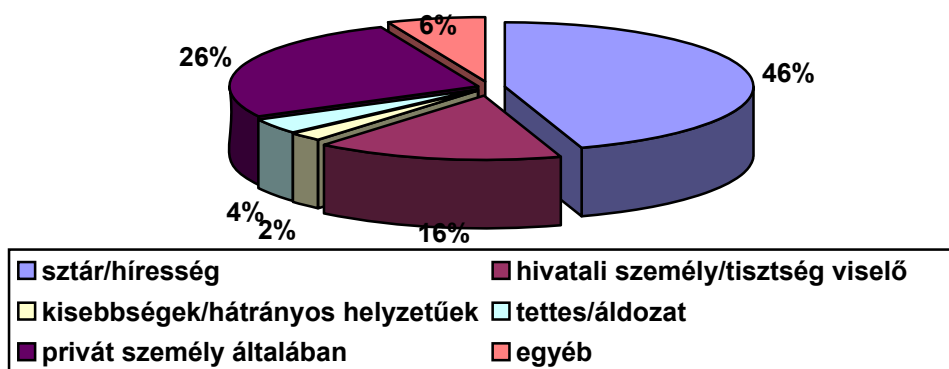
6. ábra: Az események jellegének megoszlása

A bulvárműsorok kapcsán összefoglalásul megállapítható, hogy a hétköznapi élet zavarai leginkább komoly hangvétellel, a tragikumot hangsúlyozva és a néző érzelmeire hatva, moralizálóan, de megoldások nélkül jelentek meg.

A szegmensekben valamilyen formában előforduló személyek száma összesen 1187 volt, valamint 11 esetben kapcsolódott a hír állathoz. Az említett, ábrázolt, illetve megszólaltatott szereplők leggyakrabban a művészet, kultúra, sport és a szórakoztatás területén hírnévre szert tett sztárok, hírességek voltak (7. ábra). Az összes szereplő egynegyedét a valamilyen formában a köz, a társadalom érdekét szolgáló tisztségviselők tették ki, akik elsősorban hivatalból, esetleg szakértelmük miatt kerültek megszólaltatásra (politikus, képviselő, rendőr, tűzoltó, bíró, ügyész, orvos, vallási vezető, társadalmi szervezet, szakértő). Végül a szereplők egy nem csekély hányada (16%) nem az ismertsége, szakértelme alapján került be a tudósításokba, mivel olyan hétköznapi, privát személyek voltak, akikkel valamilyen nem mindennapi esemény történt meg.

7. ábra: A szereplők megoszlása

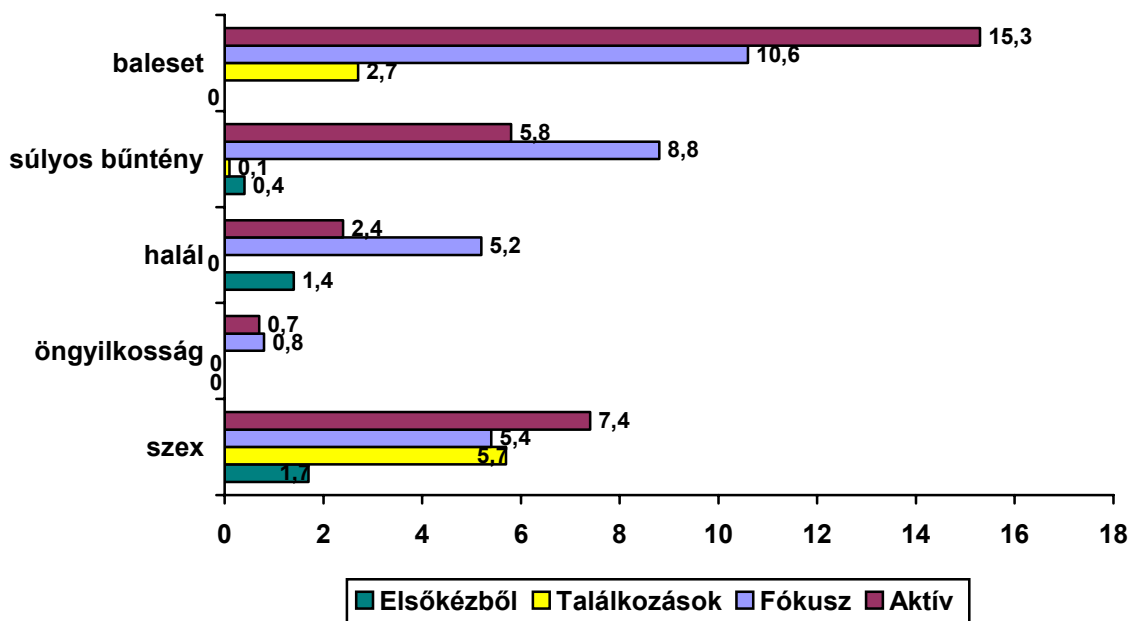
Az egyes szegmensekben előforduló szereplők ritkán jelentek meg arc nélkül. Mindössze öt százalékra tehető a csupán megemlítettek illetve idézettek aránya. A képi megjelenítés leggyakoribb formája az interjú volt, tizből hét szereplő a riporter kérdéseire válaszolva került bemutatásra. A szereplők közel egynegyedét képen ábrázolták, vagy filmbejátszáson keresztül idézték meg. A szereplők kapcsán a nemek aránya 60 vs. 40 százalék volt, a férfiak javára. Az életkort illetően a leggyakrabban középkorú személyeket (53%), valamint fiatal, 30 év alattiakat (31%) szerepeltettek a hírekben, míg a gyermekek és idősek aránya nem volt meghatározó (4%, illetve 8%). Az etnikumot tekintve 88 százalékuk fehéreként került beazonosításra, négy százalékra volt tehető a feketék aránya, míg a roma lakosság két százalékban volt reprezentálva. A szereplők mindössze egynegyede volt külföldi, 75 százalékuk hazai szereplőként került bemutatásra. Amennyiben a szereplők kapcsán valamilyen értékelés jelent meg, úgy az túlnyomórészt (84%) inkább pozitív színben tüntette fel a megjelenített személyt.

A kiskorúakra ártalmas elemek jelenléte a bulvárműsorokban általában

A bulvárműsorok széles témaspektrumából egyértelműen nem állapítható meg, hogy ezek a kiskorúak számára esetleg problematikusak lehetnek. Abból a tényből kiindulva, hogy egyes magazinok valamilyen erőszakos esetről tudósítanak, vagy a szexualitással foglalkoznak, még nem következtethetünk arra: a gyermekek erkölcsi fejlődésére ártalmas befolyást gyakorolnak. Arra azonban mindenesetre érdemes odafigyelni, hogy a vizsgált műsorszámok szegmenseinek valamivel több, mint egyötöde olyan témáknak szentelte a figyelmét, amelyek a gyermekek számára potenciális veszélyt rejtenek - igaz az egyes programokon belül jelentősebb eltérések voltak észlelhetők. Az olyan, elsősorban sztár-pletykákkal foglalkozó monotematikus műsorszámok, mint az Elsőkézből vagy a Találkozások hírei nyolc, illetve 13 százalékban tartalmaztak szexet és erőszakot. Ez a vizsgált műsoridő négy illetve kilenc százalékának felelt meg. Amellett, hogy többnyire a híres emberek mindennapi életére, botrányaira fókuszáltak, gyakorta foglalkoztak új könyvekkel, filmekkel, lemezekkel, vagy éppen televíziós műsorszámokkal. Ebben az értelemben a bulvármagazinok a gyártók, forgalmazók, kiadók átfogó marketing- és médiastratégiájának részeként is felfoghatóak.¹⁰ Az ilyen műsортípusok a kiskorúakra nézve általában nem jelentenek veszélyt. Más a helyzet a téma szempontjából összetettebb műsorszámok esetében. Az Aktív és a Fókusz az előző értékek többszörösét mutatták, miután a szegmensek 22 illetve 30 százalékánál voltak

megtalálhatók valamilyen formában az említett potenciálisan ártalmas témák. Amennyiben ezeket a teljes műsoridő tükrében vizsgáljuk, kiderül: a két konkurens műsorban elfoglalt arányuk szinte megegyezik. Míg az Aktív esetében a műsoridő 32 százalékát, addig a Fókusznál 31 százalékát tették ki a kiskorúak szempontjából problémás témával foglalkozó összeállítások. Bár az Aktívban összességében valamelyest ritkábban fordultak elő a halállal és sérülésekkel kapcsolatos témák, de ezek átlagos időtartama messze meghaladta a többi, nem erőszakosat.¹¹ Az összevont kategórián belüli témákat tekintve további, az egyes műsorokra jellemző sajátosságok tűntek szembe (8. ábra). Míg a balesetekről szóló összeállításoknak leginkább az Aktív szentelt műsoridőt, a súlyos bűnesetek bemutatása kapcsán, illetve a halál tematizálásában már a Fókusz jeleskedett. A műsorszámok közötti összehasonlításban - a műsoridő arányát tekintve - a szexuális kérdéskörben az Aktív foglalta el az első helyet, míg a másik kereskedelmi csatorna műsorai a második helyen osztoztak. Az országos közszolgálati csatorna műsorában az említett témák vagy egyáltalán nem fordultak elő, vagy csak alacsony értékkel szerepeltek. Ennek ellenére az Rttv. 5 §-ában kötelezően előírt korhatár-besorolást illetően nem találtunk a vizsgált műsorszámok között eltéréseket. A műsorszámokat a műsorszolgáltatók kivétel nélkül a II. kategóriába sorolták.

8. ábra: Problémás témák előfordulása a vizsgált műsoridő arányában

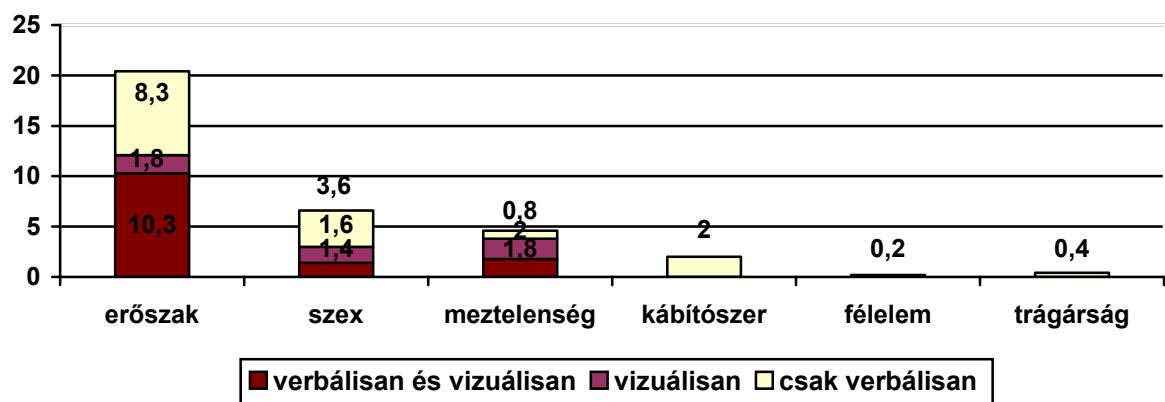

¹⁰ Lothar Mikos: Flanieren auf dem Boulevard zwischen Stars und Mordbuben. Tv diskurs. 1998/5. 64-71. o.

¹¹ A témájuk alapján a baleset/bűntény/öngyilkosság/halál összevont kategóriájába sorolt szegmensek átlagos időtartama 229 másodperc volt, míg a rangsorban ezután következő szabadidő/sport/jármű/kaland kategóriáé 185 másodperc.

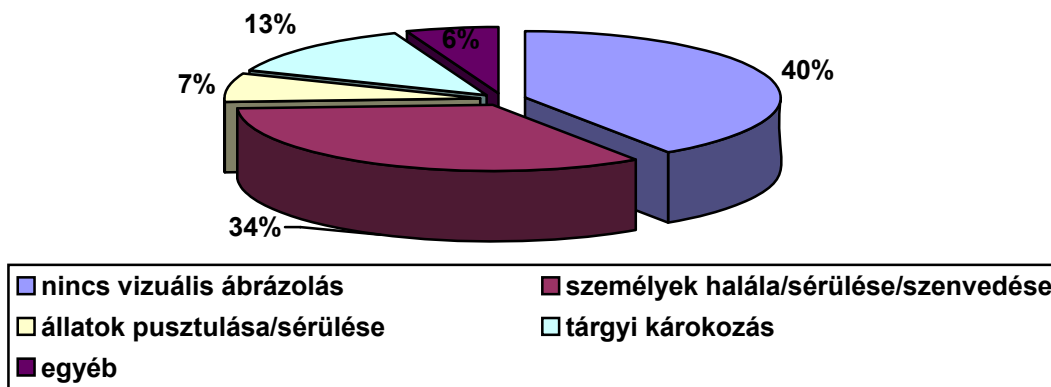
Annak céljából, hogy közelebbi képet kapjunk arról, milyen mértékben vannak jelen a bulvárműsorokban a kiskorúakra ártalmas elemek, megvizsgáltuk az erőszak, a szexualitás, a meztelenség, a kábítószer használat, a félelemkeltő elemek és a trágárság előfordulásának gyakoriságát. Az erőszak esetleges inflatív használatának megakadályozására az erőszakos hír kritériuma volt, hogy az esemény az emberi vagy állati létet fenyegeti, vagy szenvedését, sérülését, halálát okozza, függetlenül attól, hogy annak ki vagy mi volt az előidézője. Az egyes ártalmas elemek szegmensekben való jelenlétének arányát az alábbi diagram illusztrálja:

9. ábra: A kiskorúakra ártalmas elemek jelenlétének aránya

A vizsgált szegmensekben a hat ártalmas elem közül az erőszak volt leginkább jelen. Tízből két hír tartalmazott valamilyen formában agressziót, s ez összesen 101 esetnek felelt meg. Az esetek 40 százalékában csak verbálisan jelent meg az erőszak, a fennmaradó 60 százalékban azonban látható is volt. Amennyiben az erőszak vizuálisan is megjelent, döntő többségében emberek halálát, sérülését vagy szenvedését mutatta (**10. ábra**). Amennyiben a műsorszámonkénti megoszlást vizsgáljuk, figyelemre méltó eltéréseket találunk az erőszak jelenlétét illetően. A két monotematikus magazinban jóval ritkábban volt jelen az agresszió (Elsőkézből 4%, Találkozások 11%), mint a másik két információs magazinban. A magát közszolgálatinak aposztrofáló Fókusz híreinek közel 30 százaléka tartalmazott valamilyen formában erőszakot, míg az Aktív esetében közel egynegyede.

10. ábra: A károkozás típusa

Az erőszaknál jóval kisebb arányban volt jelen a vizsgált szegmensekben szexuális tartalom. Amennyiben a verbális előfordulást is figyelembe vesszük, úgy a hírek összesen hét százaléka foglalkozott a nemiséggel, s ezeknek nem egészen a fele tartalmazott képi illusztrációt. A vizuális ábrázolás többnyire a humán szexualitás kevésbé intim részleteire korlátozódott, nemi aktus mindössze két esetben jelent meg.

A meztelenség a szegmensek csupán öt százalékában fordult elő. Bár a képi megjelenítés hányada meglehetősen alacsony volt, érdemes megjegyezni, hogy a meztelenség (elsősorban női mellek és fenekék) ábrázolásának kontextusa többnyire a felnőtt szórakoztatás, pontosabban az erotikus vetkőzés volt.

A hírekben nagyon ritkán foglalkoztak kábítószer használatával (2%), és akkor is képi illusztráció nélkül. Félelemkeltő elemek mindössze egy (bár különösen sokkoló és realiztikus módon), trágárság pedig két esetben fordult elő.

Az erőszak jelenlétének kvalitatív vizsgálata

A hír hangsúlyozásának egyik eszköze a headline-ban való szerepeltetése. Az eredmények szerint a műsorszolgáltatók igen gyakran alkalmazzák a kiemelés ezen módját, hiszen az összes vizsgált szegmens 43 százaléka a headline-ban is megjelent. Ugyanakkor ezek témák szerinti megoszlása meglehetősen változatos. Tekintettel a két monotematikus műsorszámra, amelyek elsősorban a hírességek magánéletével foglalkoztak, igen magas hányadban kerültek a human interest témák promotálásra. A két másik műsorszám esetében a megoszlások másképpen alakultak, s a Fókusz headline-jai leggyakrabban erőszakos témákat tartalmaztak (33%).

A bulvárműsorokra tipikusan jellemző rekonstrukciók alkalmazása is vizsgálatra került az erőszak megjelenítése kapcsán. Első lépésben arra voltunk kíváncsiak, hogy milyen témákra jellemző a rekonstrukciók használata. A vizsgált 496 szegmensből mindössze 29 esetben, azaz 5,8 százaléknál fordult elő valamilyen szemléltető ábrázolás. Leggyakrabban a katasztrófák, balesetek, bűntények, öngyilkosságok és a halál témájában fordultak elő ilyen típusú illusztrációk, az összes, szám szerint 80 rekonstrukcióból 60 ide tartozott. Amennyiben a valamilyen formában erőszakot tartalmazó szegmensekben való előfordulásukat nézzük, úgy megállapítható, hogy a 29 rekonstrukciót tartalmazó hírhez 23 esetben - verbálisan vagy vizuálisan - erőszakos elem is társult. Végül érdemes megjegyezni, hogy az Aktívban kétszer annyi rekonstrukciót használtak az erőszakos hírek kapcsán, mint a Fókuszban.

A valamilyen formában erőszakos elemet tartalmazó szegmensek prezentációja kapcsán megállapítható, hogy az átlagosnál némileg magasabb arányban tartalmaztak helyszíni tudósításokat és interjúkat (57,4% és 84,1% összehasonlítva az **1. ábrával**). Miközben a riporter bejelentkezése a tett helyszínéről arról gondoskodik, hogy a nézőkben az objektivitás érzetét keltse, addig az áldozatokkal illetve a hozzátartozóikkal készített interjúk a közönség együttérzését biztosítják. Így nem meglepő, hogy az erőszakot tartalmazó szegmensekben ábrázolt személyek leggyakrabban privát emberek voltak. Az összes szereplő egyharmadát hétköznapi emberek tették ki, továbbá barátok, családtagok, szemtanúk, szomszédok stb. A kifejezetten a tettes/áldozat szerepkörben megjelenített szereplők 13 százaléka volt csupán felismerhető. Ezen belül az emberek kétharmada áldozat volt, egyharmada pedig bűnöző vagy gyanúsított. A teljes minta megoszlását tekintve jóval magasabb arányban, 26 százalékban fordultak elő az erőszakos elemeket tartalmazó szegmensekben hivatali személyek, illetve valamilyen fontos, a köz érdekét szolgáló tisztségviselők. Bár itt is jelen voltak hírességek, de számuk az eredeti megoszláshoz képest jóval elmaradt, mindössze 22 százalék volt.

Az eddigieket összegezvén, a bulvármagazinok kapcsán a leginkább problémásnak értékelhető a kiskorúak védelme szempontjából - amint arra Langer a bulvársajtó elemzésénél rámutat -, hogy a hírek oly módon kerülnek megszerkesztésre, „hogy azokban a káosz győzelme, a biztonság elvesztése szorongást váltson ki az olvasókból. [...] Szemben a devianciák korábbi reprezentációjával, ahol az agresszorra helyezték a hangsúlyt, a tabloidok újdonsága abban áll, hogy hatásukat az áldozatok kiválasztásával érik el.”¹² Elsősorban olyan személyek jöhetnek számításba, akikkel az átlagos néző könnyen tud azonosulni, vagyis

egyszerű, hétköznapi embereket ért támadások a témaválasztásnál kitüntetett szereppel bírnak. A bulvármagazinokra jellemző az az ábrázolásmód, amely a drámai hatás túlhangsúlyozásával operál (zenei aláfestéssel együttes hatásában sokkoló képek bemutatása) annak céljából, hogy a megfelelő érzelmi választ a nézőből kikényszerítse, továbbá az erőszakos cselekmény kapcsán a hiányzó képanyagot helyettesítő rekonstrukciók vagy illusztráló képsorok még a felnőtt nézőkben is gyakorta szorongást váltanak ki. Ebben az ember egyik legősibb félelme jut kifejezésre, amelyet az erőszakos halállal szembeni tehetetlenség kapcsán érez. Ilyen módon a témaválasztás, illetve mindenekelőtt a feldolgozás és a különböző hatásfokozó eszközökkel történő prezentálásának módja esetenként túlléphet azon a szinten, amely a kiskorúak által nézett napközbeni műsorkínálatban elfogadható. Tekintettel arra, hogy az Elsőkézből és a Találkozások kevésbé foglalkoznak olyan témákkal, amelyek kizsákmányoló feldolgozási módja a kiskorúak fejlődésére ártalmas hatást gyakorolna, a káros hatás potenciális veszélye inkább a két konkurens információs magazin kapcsán merülhet fel. Ezt támasztják alá az ORTT rendszeres hatósági kontrollja következtében kiszűrt törvénysértések is. A Műsorfigyelő és –elemző Igazgatóság 2003. január 1. óta a Fókusznál öt, az Aktív esetében négy, a Találkozásoknál pedig két alkalommal tapasztalta, hogy az összeállítás egyik szegmense olyan tartalommal illetve ábrázolásmóddal került képernyőre, amelynek következtében a műsorszám nem felelt meg a műsorszolgáltató által besorolt II. kategóriának. A vizsgálat mintájából adódóan ez az Aktív esetében a műsorszámok 12 százalékának felelt meg, a Fókusz esetében pedig a 16 százalékának. Bár a Találkozások című műsorszám kapcsán is előfordultak korábban a kiskorúak szempontjából problémás tartalmak, ez azonban a vizsgált esetek mindössze öt százalékára volt jellemző. Az Elsőkézből című műsorszám nem sértett törvényi bekezdést.

¹² Császi, 105. o.